
Profesioniștii liberali în România de mâine

Patronatul
Serviciilor
Private din
România

membru al **Confederației Naționale a Patronatului Român**

Cuprins:

1. Introducere	4
2. Profesiile liberale – Origine, Concept și Definiții	5
2.1 Originea profesiilor liberale	6
2.2 Conceptul de profesie liberală	8
2.3 Definierea profesiilor liberale în România și în Uniunea Europeană	10
3. Reglementarea și statutul principalelor profesii liberale: analiză comparată România - Uniunea Europeană	12
3.1 Reconsiderarea valorilor comune ale profesiilor liberale	13
3.2 Reglementarea și statutul profesiilor liberale în România și în Uniunea Europeană	16
4. Impactul economic și social al profesiilor liberale - analiză comparată România – Uniunea Europeană	21
4.1 Profesiile liberale, opțiune strategică de dezvoltare a clasei de mijloc	21
4.2 „Think small first” – Auto-angajarea și antreprenoriatul individual	23
4.3 Cerințe privind reglementarea profesiilor liberale	26
4.4 Responsabilitatea socială a profesiilor liberale	29
5. Propuneri ale Patronatului Serviciilor Private din România privind îmbunătățirea politicilor publice în domeniul profesiilor liberale	30
6. Bibliografie	34

1. Introducere

România se află pe ultimele locuri la nivelul Uniunii Europene în ceea ce privește nivelul de dezvoltare al industriilor dominate de profesii liberale, fie că ne referim la ponderea profesioniștilor liberali în totalul persoanelor auto-angajate (2,7% față de 16,9% reprezentând media Uniunii Europene), la ponderea angajaților în aceste industrii în raport cu numărul total de salariați al economiei (8,2% față de o medie de 15,8% la nivelul Uniunii Europene) sau la valoarea adăugată brută generată de industriile dominate de profesii liberale (6,5% față de 11% reprezentând media în Uniunea Europeană) (CESE, 2014).

În opinia Patronatului Serviciilor Private din România, această stare de fapt este cauzată de ineficiența și caracterul restrictiv al politicilor publice aplicabile acestui sector, care din punct de vedere fiscal și al relațiilor de muncă, nu numai că nu oferă facilități pentru antreprenariatul individual, dar ridică și obstacole semnificative în înființarea și dezvoltarea start-up-urilor în industriile dominate de profesiile liberale. Totodată, persistența inegalităților sociale care au afectat dezvoltarea unei clase de mijloc solide (tendință manifestată nu numai la nivelul României, dar și pe plan mondial, după cum rezultă din rapoartele OCDE), instabilitatea cadrului legislativ dar și lipsa unui cadru de reglementare focalizat pe problematica profesiilor liberale, inclusiv în ceea ce privește or-

ganizarea, rolurile și responsabilitățile ce revin autorităților administrației publice centrale cu atribuții în domeniu, sunt factori care au inhibat dezvoltarea industriilor dominate de profesii liberale la adevăratul lor potențial.

În condițiile provocărilor amintite anterior, prezentul studiu își propune să argumenteze și să susțină o serie de propuneri de îmbunătățire a sectorului profesiilor liberale din România, sub formă de politici publice, elaborate în conformitate cu rolul economico-social și antreprenorial al profesiilor liberale. Patronatul Serviciilor Private din România apreciază că este imperios ca dezvoltarea industriilor dominate de profesiile liberale să devină o opțiune strategică de creștere și consolidare a clasei de mijloc, cu un aport semnificativ la produsul intern brut și la gradul de ocupare al populației cu înalt nivel de calificare. Mai mult decât atât, după cum se va arăta în prezentul studiu, în condițiile în care în Uniunea Europeană există o preocupare permanentă pentru susținerea dezvoltării profesiilor liberale, România este obligată să își armonizeze politicile publice cu cele europene, cel puțin prin aderarea la principiile Planului de Acțiune „Antreprenariat 2020”, la căile de acțiune trasate de Comisia Europeană pentru sectorul profesiilor liberale, dar și la valorile profesiilor liberale actualizate în anul 2014 de către CEPLIS.

2. Profesiile liberale – Origine, Concept și Definiții

invățător avocat meștru constructor inginer fizician	avocat medicina dreptul	auditul stomatologia ingineria civilă logistica arhitectura contabilitatea	farmacia medicina veterinară psihologia învățământul etc.
ARTE LIBERE	PROFESII ÎNVĂȚATE	DOMENII MODERNE	ALTE PROFESII LIBERALE
Antichitate	Evul Mediu	Epoca modernă	Sec. al XIX-lea

Prezenta secțiune urmărește delimitarea unui cadru general de analiză a profesiilor liberale, pornind de la elementele definitorii ale acestora, precum și de la particularitățile mediului economic și social ce stimulează proliferarea acestui gen de ocupații.

Orice analiză comprehensivă asupra profesiilor liberale trebuie să țină cont, în opinia Patronatului Serviciilor Private din România, de originile profesiilor liberale și de factorii care au determinat abordarea distinctă a acestora în raport cu alte ocupații sau profesii. Ulterior, în cadrul studiului, se vor identifica o serie de trăsături caracteristice ale profesiilor liberale, care le delimitează și le individualizează din punct de vedere economic și social de alte ocupații. A presupune însă că bifarea unor caracteristici și atribute este o condiție necesară și suficientă pentru a cataloga o activitate ca fiind profesie liberală constituie o eroare fundamentală în înțelegerea acestui concept și a rolului profesiilor liberale într-o economie de piață competitivă și funcțională.

În cadrul secțiunii de față ne dorim în primă instanță să scoatem în evidență **originile profesiilor liberale**, nu atât din punct de vedere istoric sau geografic, ci în special din punct de vedere al mecanismelor și transformărilor economice ce au favorizat proliferarea lor. Prin urmare, profesiile liberale nu constituie cutume de natură geografică, ci o formă de evoluție a entităților economice, caracteristică economiilor competitive, care promovează principiile economiei de piață, liberalismului economic și valorificării proprietății intelectuale.

De asemenea, ne dorim ca prin prezenta secțiune să subliniem fără urmă de echivoc faptul că profesiile liberale prezintă relevanță nu numai din punct de vedere **economic**, dar și din punct de vedere **social** sau **legislativ**, dând naștere unor relații și raporturi diferite de cele specifice, spre exemplu, societăților comerciale.

Nu în ultimul rând, apreciem că relevanța studiului de față este amplificată prin raportarea la definițiile profesiilor liberale acceptate în Uniunea Europeană, întrucât punctul de referință al oricărei analize și inițiative de natură economică, socială sau legislativă trebuie să își aibă originile în *acquis-ul comunitar* și în principiile și liniile directoare ale Uniunii Europene.

2.1 Originea profesiilor liberale

Originile profesiilor liberale datează în mod indirect încă din Antichitate, fiind conectate direct cu noțiunea de arte libere, pe care filosofii Cicero și Seneca le defineau ca fiind un tezaur valoros pentru o persoană, cunoașterea lor fiind în egală măsură o necesitate pentru orice cetățean liber al Romei (Visky, 1977). Printre așa-numitele arte libere se numărau în perioada antică profesii precum cea de învățător, avocat, maestru constructor, inginer sau fizician.

În Evul Mediu, erau recunoscute în mod oficial ocupații provenind din trei domenii de bază: religia, medicina și dreptul (Perks, 1993), care ulterior au primit denumirea generică de profesii învățate. Înaintând spre epoca modernă, următoarele progrese în evoluția conceptului de profesii liberale au fost realizate în Statele Unite ale Americii, unde, pe lângă cele 3 domenii menționate anterior, au fost identificate și alte domenii, precum auditul, stomatologia, ingineria civilă, logistica, arhitectura sau contabilitatea (Perks, 1993). În secolul 19, lista a fost completată cu farmacia, medicina veterinară, psihologia, învățământul etc. (Buckley & Buckely, 1974).

Semnificația prezentă acordată termenului de *profesii liberale* a fost atribuită în secolul XIX, odată cu constituirea unor asociații și organisme profesionale de sine stătătoare, care au permis ieșirea profesiilor liberale de sub stricta supraveghere a autorităților statului.

Toate aceste ocupații tradiționale au la bază o serie de caracteristici, care prin natura lor le-au asigurat continuitatea de-a lungul unor perioade îndelun-

gate de timp și mai ales de-a lungul unor evenimente istorice semnificative (revoluții, cele două Războaie Mondiale, schimbări de regimuri politice etc.). Indiferent de evenimentele ce au marcat din punct de vedere istoric evoluția societății, o parte dintre aceste profesii (medic, avocat, arhitect) au coexistat cu orice formă de organizare, fiind indispensabile bunului mers al acesteia.

Alte profesii liberale (auditor, evaluator, artist plastic) au apărut relativ târziu și s-au dezvoltat în mod corespunzător în special în societățile democratice și utilizând drept fundament sisteme economice competitive, transparente și încurajatoare pentru inițierea unor afaceri pe contpropriu. Încă din secolul XVIII, profesiile liberale au putut fi definite printr-o serie de atribute, valabile și în momentul de față, ce le-a permis diferențierea de ocupațiile obișnuite, și anume:

a) grad sporit de intelectualizare – majoritatea profesiilor încadrate ca fiind liberale necesită educație avansată și studii de specialitate (de regulă, superioare);

b) un grad pronunțat de asimetrie informațională (Comisia Europeană, 2014) – furnizorul de servicii (specialistul ce practică o profesie liberală) deține vădit mai multă expertiză, cunoștințe și acces la informație decât clientul serviciului, ceea ce implică din partea acestuia din urmă acceptarea acestei stări de fapt și acordarea unei încrederi sporite furnizorului că nu va utiliza informația suplimentară pe care acesta o deține în scopuri personale, ci numai în favoarea

clientului (Comitetul Economic și Social European, 2014);

c) **unitate în diversitate** – în timp ce unele profesii, precum cea de sudor sau de designer web, pot fi practicate în mod identic în orice stat din lume, existând anumite standarde universale valabile pentru executarea unui anumit proces specific profesiei respective, profesiile liberale sunt prestate, de regulă, în mod diferit, în fiecare stat, pe baza unor legi și reglementări specifice. Chiar și unele profesii aparent

standardizate (cum este cea de medic sau de farmacist) sunt prestate în mod diferit, întrucât există prevederi legislative care în unele state permit anumite practici medicale/farmaceutice, iar în altele le interzic cu desăvârșire; în domeniul juridic, al auditului sau al contabilității, diferențele între state sunt și mai evidente, întrucât, deși principiile sunt aceleași, regulile după care sunt aplicate sunt complet diferite; în ciuda acestei evidente diversități în ceea ce privește modul de exercitarea a profesiilor liberale, există totuși **o unitate** mai pronunțată decât în orice alt domeniu de activitate, ce utilizează drept liant **coduri de bună practică** sau **forme asociative specifice fiecărei profesii**.

d) **putere sporită de negociere** – asociațiile profesionale ce reglementează activitatea diferitelor profesii liberale își găsesc echivalent în organizațiile sindicale ce funcționează la nivelul unităților economice; spre deosebire

de acestea din urmă, care dețin putere de negociere la nivel microeconomic, într-un stat care își respectă valorile și își dorește o economie funcțională, asociațiile profesionale dețin putere de negociere la nivel macroeconomic, suficient de mare pentru a bloca în unele cazuri sectoare strategice ale economiei, dacă interesele nu le sunt respectate;

e) **independență funcțională și operațională** - una dintre caracteristicile de bază ale profesiilor liberale este reprezentată de faptul că titularului dreptului de a exercita o profesie liberă îi este garantată independența, libertatea de opinie și dreptul de a alege în ce mod își exercită profesia.

Fiecare dintre aceste caracteristici face din profesiile liberale o clasă de elită a populației active, care este dornică să își pună în valoare cunoștințele, educația și efortul, pentru a contribui astfel la dezvoltarea economică și socială a comunității.

2.2 Conceptul de profesie liberală

Conceptul de *profesie liberală* este în principiu abordat prin prisma principalelor domenii în care această noțiune manifestă un impact direct: domeniul **legislativ**, domeniul **social** și domeniul **economic**.

Din punct de vedere legislativ, noțiunea de profesie liberală nu este interpretată în mod uniform la nivelul diferitelor state. O analiză a regimului juridic al profesiilor liberale la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, spre exemplu, relevă faptul că, pe de o parte, există jurisdicții naționale care legiferează în mod direct statutul și tratamentul juridic aplicabil profesiilor liberale, iar, pe de altă parte, există jurisdicții care, deși recunosc anumite elemente de specificitate ale profesiilor liberale, le tratează lapidar din punct de vedere juridic-legislativ.

La nivelul Uniunii Europene, noțiunea de profesie liberală este abordată din punct de vedere juridic în cadrul Directivei 2005/36/EC (Comisia Europeană, 2005), privind Calificările Profesionale, însă nu beneficiază de un tratament juridic diferit de cel acordat, spre exemplu, serviciilor prestate de către o entitate economică.

Directiva privind Calificările Profesionale face totuși trimitere la modalitățile prin care pot fi accesate diverse profesii liberale la nivelul Uniunii Europene, precum și la recunoașterea reciprocă a diferitelor calificări și profesii între statele membre ale Uniunii. Această recunoaștere însă se realizează la nivel conceptual, întrucât pentru practicarea efectivă a unei profesii liberale fiecare stat membru are o legislație specifică

și cerințe specifice pe care practicanții trebuie să le îndeplinească, indiferent de țara din care aceștia provin. Tangențial, referiri la profesiile liberale sunt făcute și în Directiva 2006/123/EC (Comisia Europeană, 2006), privind Serviciile la nivelul Pieței Comune. Astfel, similar oricărui alt domeniu, și domeniul profesiilor liberale este supus legislației europene a liberei concurențe, ceea ce contribuie la o minimă aliniere a cerințelor pentru practicarea unei profesii liberale la nivel național cu cerințele europene în domeniu.

Diferențele de abordare legislativă a profesiilor liberale se reflectă însă la nivelul fiecărui stat în reglementările ce stabilesc **regimul fiscal** al acestor activități. Majoritatea statelor membre au adoptat o poziție comună de sprijinire a profesiilor liberale, fiind conștiente de rolul acestora de catalizator al proceselor economice, prevăzând în legislația fiscală specifică măsuri de încurajare a profesiilor liberale, de protejare a persoanelor care le exercită și, nu în ultimul rând, de aplicare a unor regimuri fiscale preferențiale, în scopul încurajării proliferării unor astfel de profesii la nivelul economiilor naționale.

Un ultim aspect demn de semnalat din punct de vedere legislativ, care prezintă poate o importanță cu atât mai mare, cu cât se manifestă și în spațiul juridic românesc, este reprezentat de încadrarea unei anumite activități ca profesie liberală. Dacă în unele state membre lucrurile sunt clare din punct de vedere legislativ, existând prevăzute în cadrul actelor normative care sunt profesiile liberale și care sunt condițiile de exercitare a

unei profesii liberale, în alte state, care au depășit cu relativă dificultate perioada comunistă, în care profesiile liberale erau mai degrabă stigmatizate decât abordate ca un vector de creștere economică, printre care și România, simpla nominalizare a unor activități ca fiind profesii liberale nu este considerată suficientă de către legiuitor, fiind aduse în discuție aspecte privind gradul de independență/dependență față de alte entități, frecvența relațiilor comerciale cu o anumită entitate, precum și alte asemenea situații care compromit abordarea unitară a conceptului de profesie liberală și o subordonează unor potențiale abuzuri rezultate din interpretarea discreționară a textelor de lege.

Din punct de vedere social, se realizează o conexiune strânsă și imediată între noțiunea de profesie liberală și funcția socială atribuită acesteia. Pe cale de consecință, o definiție relevantă a profesiilor liberale nu poate fi formulată fără luarea în considerare a funcțiilor sociale aferente acestor profesii. După cum a fost subliniat și anterior, o perioadă îndelungată, profesiile liberale s-au aflat sub controlul și supravegherea autorităților publice, tocmai datorită rolului de utilitate publică pe care majoritatea acestor profesii îl au asupra comunității la nivelul cărora sunt exercitate.

Astfel, serviciile asociate profesiilor liberale, deși sunt adresate în principal unui beneficiar individual, sunt în mod fundamental conectate cu interesul public (Comitetul Economic și Social European, 2014). Astfel:

- profesiile medicale deserveșc o infrastructură și asigură personalul necesar pentru menținerea stării de sănătate a întregii populații;

- profesiile juridice au un rol determinant în promovarea suveranității legii și democrației, prin protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului;
- profesiile financiar-contabile nu serveșc numai intereselor clienților care apelează la acestea, ci întregii societății, prin menținerea unui control și supravegherea fluxurilor de numerar care circulă în economie;
- profesiile ingineresti au rolul de a proteja comunitatea de riscurile ce pot apărea cu privire la siguranța în construcții;
- profesiile artistice aduc valoare adăugată unui sector destinat satisfacerii nevoilor de ordin superior ale cetățenilor, contribuind la creșterea nivelului de satisfacție a acestora.

Astfel, dimensiunea profund socială a profesiilor liberale este elementul definitoriu care justifică tratamentul diferențiat al profesiilor liberale în raport cu alte activități economice, întrucât aceste profesii, prin natura lor și prin sprijinul indirect acordat organismelor statului, contribuie la menținerea unui echilibru între interesul colectiv protejat prin definiție de stat și interesul individual promovat prin definiție de agenții economici. Prin poziționarea lor într-o zonă de graniță între coordonata individuală și cea colectivă, profesiile liberale dobândesc un rol de **catalizator macroeconomic**.

Din punct de vedere economic, profesiile liberale sunt exercitate în principal de antreprenori individuali, care beneficiind de o pregătire de specialitate într-un anumit domeniu, doresc să adere la o asociație profesională specifică domeniului respectiv și să utilizeze

avantajele individuale de care dispun pentru prestarea unor servicii de interes general pentru persoane sau entități individuale, în scopul obținerii unor venituri. În România, conform art. 46 alin. (1) din Legea 571/2003 privind Codul Fiscal, veniturile din activități independente includ și **veniturile din profesii liberale**. În plus, în completarea acestor prevederi, la art. 46 alin. (3) din același normativ este menționat în mod clar faptul că sunt considerate venituri din profesii liberale inclusiv „*veniturile obținute din exercitarea profesiilor medicale, de avocat, notar, auditor financiar, consultant fiscal, expert contabil, contabil autorizat, consultant de plasament în valori mobiliare, arhitect sau*

alte profesii reglementate desfășurate în mod independent.” De asemenea, potrivit pct. 23 din Normele metodologice: „*Sunt considerate venituri din profesii libere veniturile obținute din prestări de servicii cu caracter profesional, desfășurate în mod individual sau în diverse forme de asociere, în domeniile științific, literar, artistic, educativ și altele, de către: medici, avocați, notari publici, executori judecătorești, experți tehnici și contabili, contabili autorizați, consultanți de plasament în valori mobiliare, auditori financiari, consultanți fiscali, arhitecți, traducători, sportivi, arbitri sportivi, precum și alte persoane fizice cu profesii reglementate desfășurate în mod independent, în condițiile legii.*”

2.3 Definirea profesiilor liberale în România și în Uniunea Europeană

La nivelul Uniunii Europene, principala definiție a profesiilor liberale este cea furnizată de Curtea Europeană de Justiție, care stipulează faptul că profesiile liberale includ activități care, printre altele, *au un caracter profund intelectual, necesită un nivel ridicat de calificare și, de regulă, sunt subiectul unor reglementări profesionale clare și stricte. În practicarea unei astfel de profesii, componenta personală a prestatorului are o importanță specială, iar independența acestuia constituie o condiție pentru desfășurarea în condiții optime și echitabile a activității* (Curtea Europeană de Justiție, 2001).

O definiție alternativă aplicabilă tot la nivelul Uniunii Europene și derivată din definiția Curții Europene de Justiție este cea furnizată în cadrul Directivei 2005/36/EC (Comisia Europeană, 2005), privind Calificările Profesionale, revizuită în anul 2013, care abordează profesiile liberale ca fiind *activități practicate în baza unor calificări profesionale relevante, într-o manieră personală, responsabilă și independentă, orientată spre interesul clientului și al publicului larg* (Comitetul Economic și Social European, 2014).

O definiție mai amplă, însă nu mai puțin relevantă este furnizată de Consiliul European al Profesiilor Liberale,

organizație reprezentativă la nivel european, care definește *profesioniștii liberi* ca fiind *persoane care practică o profesie caracterizată de furnizarea unor servicii de natură intelectuală, făcând uz de calificarea lor profesională specifică, în nume propriu, în mod complet independent și în interesul clienților lor și al comunității. Practicarea profesiei este subiectul obligațiilor ce decurg dintr-un cod de etică acceptat, elaborat în conformitate cu legile naționale* (CEPLIS, 2015).

La nivelul Germaniei funcționează o definiție relativ similară celei promovate la nivel european, rezultatele practicării profesiilor liberale fiind abordate ca *servicii de înaltă valoare, furnizate în general în baza unor calificări profesionale relevante sau a unui talent creativ, în mod profesional, personal, în interesul clientului și al publicului larg* (Comitetul Economic și Social European, 2014).

La nivelul României, definiția profesiilor liberale este relativ tangențială definițiilor din spațiul european, prezentate anterior. Astfel, profesia liberală este definită ca *o ocupație intelectuală, exercitată de o persoană pe cont propriu (liber-profesionist), care face parte în mod obligatoriu dintr-un ordin profesional*.

Prin urmare, dacă la nivel european accentul este pus pe calificarea profesională a prestatorului, componenta personală a prestației și independența prestatorului, în România, accentul este pus pe dimensiunea intelectuală, latura individuală a prestației și apartenența la un ordin profesional. Deși cele două definiții nu se contradic, ele nici nu se suprapun decât tangențial, putând fi invocată o anumită diferență de viziune între caracteristicile esențiale ale profesiilor liberale la nivel

european și la nivel național.

De asemenea, din punct de vedere al formei termenului, deși expresia consacrată este cea de *profesie liberală*, dicționarul explicativ al limbii române (DEX, 1998), la fel ca și actele normative din ultimii ani folosesc expresia **profesie liberă**, interpretată ca fiind *profesiunea exercitată de o persoană pe cont propriu (fără să fie angajată permanent într-o instituție sau întreprindere)*. Apreciem această definiție ca fiind lapidară și fără relevanță pentru conceptul de *profesie liberală* în sine; totodată, unii specialiști consideră că folosirea expresiei de profesie liberă este criticabilă, deoarece, *per a contrario*, sugerează și existența unor profesii care nu sunt libere, ceea ce ar reprezenta muncă forțată sau obligatorie cu violarea Art. 4 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Art. 42 din Constituția României, republicată.

În mod paradoxal, se observă faptul că în România nu există o definiție unanim acceptată a profesiilor liberale, în ciuda faptului că acestea reprezintă o realitate economică din ce în ce mai frecventă în ultimii ani.

Pornind de la definițiile recunoscute în plan internațional și acceptate de majoritatea specialiștilor, Patronatul Serviciilor Private din România apreciază că profesiile liberale reprezintă **activități asimilate sferei serviciilor, ce implică un nivel ridicat de competență și calificare profesională, un grad ridicat de utilitate publică, în pofida caracterului comercial al acestora, o prestație personală, responsabilă și independentă, guvernată de un cod de conduită profesională monitorizat de o asociație profesională relevantă pentru fiecare profesie în parte**.

3. Reglementarea și statutul principalelor profesii liberale: analiză comparată România – Uniunea Europeană

Secțiunea următoare își propune să analizeze reglementarea și statutul profesiilor liberale din România și Uniunea Europeană, în cadrul unei analize comparate, structurată pornind de la cele **17 valori fundamentale ale profesiilor liberale** revizuite în 2014 de către Consiliul European al Profesiilor Liberale.

Din punct de vedere metodologic, analiza este focalizată asupra unui număr de **5 profesii liberale** (avocați, notari, arhitecți, farmaciști, medici dentiști), despre care informațiile existente până în prezent în literatura de specialitate sunt relativ sporadice. Astfel, au fost excluse din analiză profesii precum cele de expert contabil, auditor financiar, evaluator, psiholog, care, deși încadrate mai recent în categoria profesiilor liberale, au fost analizate de alte studii similare elaborate de entități reprezentative din țară sau din străinătate.

În ceea ce privește **componenta de reglementare**, apreciem ca fiind esențială pentru analiză atitudinea legislativă promovată la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene față de profesiile liberale, în comparație cu atitudinea promovată la nivelul României, în acest fel studiul propunându-și să identifice dacă **slaba proliferare a profesiilor liberale la nivelul României**, comparativ cu celelalte state ale Uniunii Europene, are la bază **elemente de reglementare** a profesiilor liberale sau alți factori de natură subiectivă sau obiectivă.

3.1 Reconsiderarea valorilor comune ale profesiilor liberale

Este bine cunoscut faptul că recunoașterea unei ocupații ca făcând parte din categoria profesiilor liberale este un proces care diferă de la o țară la alta, în funcție de legislație, de profilul socio-cultural, de stadiul de dezvoltare economică, precum și de alți factori economici și sociali. Cu toate acestea, profesiile liberale au drept numitor comun o serie de principii fundamentale, definite inițial de către Consiliul European al Profesiilor Liberale (CEPLIS 2007) sub forma unui set de **8 valori comune**: *confidențialitate, participarea la formarea profesională continuă, independență și imparțialitate, onestitate și integritate, supravegherea personalului de sprijin, respectarea codurilor de practică și bună conduită, asigurarea de răspundere civilă profesională, evitarea conflictelor cu convingerile morale sau religioase*. Fără a insista asupra acestor valori comune, care au fost integrate inclusiv în codurile de conduită aplicabile diferitelor categorii de profesioniști liberali din România, fiind făcute totodată cunoscute publicului larg de mai multe asociații profesionale, Patronatul Serviciilor Private din România dorește să evidențieze doar trei caracteristici esențiale ale profesiilor liberale ce derivă din valorile comune sus-menționate:

- în primul rând, **caracterul intelectual** al profesiilor liberale, acestea fiind exercitate în baza unor calificări profesionale relevante, certificate prin diplome recunoscute, prin programe de formare profesională continuă, precum și prin coduri deontologice și de etică profesională; având în vedere dimensiunea lor

intelectuală, creativă și conceptuală, Patronatul Serviciilor Private din România consideră că profesiile liberale reprezintă *una din pârgurile principale de dezvoltare a clasei de mijloc* din România, necesar a fi susținută și consolidată de către autoritățile publice, pe fondul tendinței de accentuare a inegalităților sociale din ultimele zeci de ani;

- în al doilea rând, **independența** profesiilor liberale, care este necesar să fie înțeleasă, acceptată și garantată de către toate autoritățile competente; libertatea de exercitare a profesiei, fără nicio influență din exterior, în condițiile respectării integrității și demnității profesionale, constituie principala premisă a calității serviciilor private furnizate de profesionistul liberal și a realizării scopului social al profesiilor liberale; în acest context, Patronatul Serviciilor Private din România și-a luat *angajamentul de a sancționa public* orice formă de îngrădire a independenței și imparțialității profesioniștilor liberali;
- nu în ultimul rând, **orientarea către client**, tradusă prin loialitate față de beneficiarii serviciilor și preocuparea primordială pentru interesele acestora, cu păstrarea încrederii și asigurarea secretului profesional, cu respectarea deontologiei și eticii profesionale; din acest punct de vedere, Patronatul Serviciilor Private din România consideră că profesiile liberale pot fi interpretate ca o formă specifică de *antreprenoriat social*, mai

degrabă decât o afacere orientată strict spre obținerea de profit.

Tendențele recente ale economiei, în plan mondial și la nivelul Uniunii Europene, atât în ceea ce privește antreprenoriatul, cât și referitoare la noile realități ale pieței muncii, au generat nevoia unei reconsiderări a sectoarelor economice, inclusiv la nivelul profesiilor liberale. Din acest motiv, în anul 2014, Consiliul European al Profesiilor Liberale (CEPLIS 2014) a revizuit valorile fundamentale ale profesiilor liberale, prin completarea acestora față de varianta din 2007 cu un număr de **9 noi valori comune**, dublând practic numărul acestora.

Analizând documentul publicat de CEPLIS, nu putem să nu remarcăm că la nivelul Uniunii Europene există o tendință de creștere a nivelului de profesionalizare în acest sector, precum și de accentuare a dimensiunii sale antreprenoriale, în principal în ceea ce privește nivelul de responsabilitate al profesioniștilor liberali. Astfel, noul sistem de valori va include noi principii, dintre care apreciem că se disting ca importanță următoarele:

- **Definirea conflictului de interese** – principiul face referire în principal la relațiile dintre profesioniștii liberali și clienții acestora, în sensul că un profesionist nu poate reprezenta sau acționa în numele a doi sau mai mulți clienți, în situația existenței unui conflict între interesele acestor clienți; acest nou principiu prezintă o aplicabilitate evidentă în cazul profesiilor în care astfel de situații sunt frecvent întâlnite (exemplul cel mai concludent fiind avocații);
- **Transparentizarea relației cu beneficiarii** – principiul face referire la stabilirea unei relații de comunicare

deschisă și cvasipermanentă între profesionist și beneficiarii serviciilor prestate de către acesta, în ceea ce privește natura, calitatea și costul serviciilor furnizate de profesionistul liberal; totodată, granițele dintre profesionist și beneficiarul serviciilor tind să se estompeze, datorită promovării principiilor proactivității în relația profesională dintre cele două părți, dar și pe fondul creșterii nivelului de implicare emoțională a profesioniștilor în spețele cu care se confruntă beneficiarii acestora;

- **Soluționarea disputelor pe cale amiabilă** – principiul promovează o tendință de minimizare a conflictelor și litigiilor ce pot apărea între profesionist și beneficiari; spre deosebire de litigiile de natură civilă și comercială, pentru care regula este reprezentată de adresarea către instanțele de judecată dacă soluționarea pe cale amiabilă eșuează, profesioniștii liberali sunt încurajați să soluționeze eventualele neînțelegeri pe calea medierii și a arbitrajului, alternative care elimină din relația cu beneficiarii rigiditatea unor soluții pronunțate de către instanțele de judecată și contribuie la soluționarea situațiilor în mod operativ;
- **Asumarea responsabilității** – principiul face referire la faptul că cvasitotalitatea profesioniștilor liberali (indiferent dacă sunt medici, arhitecți, avocați, auditori, experți contabili etc.) răspund în nume personal de corectitudinea și legalitatea documentelor pe care le întocmesc și le validează cu ajutorul însemnelor specifice profesiei pe care o practică (ștampilă, parafă, semnătură

electronică etc.);

- **Multidisciplinaritatea** – principiul are la bază premisa conform căreia serviciile prestate de către profesioniștii liberali prezintă o complexitate ridicată, având de cele mai mult ori implicații și în alte domenii de activitate, pe care profesioniștii nu le stăpânesc la nivelul de detaliu și acuratețe la care stăpânesc propria profesie; prin urmare, apare o tendință firească a profesioniștilor liberali de a stabili echipe de lucru multidisciplinare sau relații de colaborare cu alți profesioniști liberali, cu scopul ca, împreună, să ofere beneficiarilor cel mai înalt nivel de calitate pentru serviciile prestate; fie că este adusă în discuție relația medic-farmacist, relația avocat-contabil; relația notar-avocat; relația arhitect-inginer, principiile multidisciplinarității sunt aplicabile tuturor acestor relații partenoriale;

- **Competențe lingvistice** – principiul face referire la faptul că, în contextul globalizării și internaționalizării, profesioniștii liberali au tendința de a participa la schimburi de experiență, la manifestări și conferințe internaționale dedicate profesiei lor, de a se afilia la organisme reprezentative, de a efectua stagii de perfecționare în străinătate, toate aceste activități implicând competențe dezvoltate de natură lingvistică; majoritatea profesioniștilor liberali competenți stăpânesc la un nivel rezonabil cel puțin 2-3 limbi străine de circulație internațională;

- **Comunicarea eficientă** – conceptul face referire la capacitatea profesioniștilor liberali de a stabili relații de comunicare cu beneficiarii cu o

lejeritate mai mare decât o fac practicanții altor profesii; prin natura lor, profesioniștii liberali interacționează în mod direct cu oamenii, iar comunicarea eficientă constituie prima premisă a cunoașterii și înțelegerii nevoilor pe care le au beneficiarii;

- **Training în standardele de etică** – conceptul face referire la faptul că majoritatea profesioniștilor liberali își desfășoară activitatea în baza unor coduri de conduită etică care descriu norme comportamentale aplicabile diferitelor situații cu care profesionistul se poate întâlni pe parcursul activității sale profesionale; standardele de etică diferă de la țară la țară și de la profesie la profesie, însă cunoașterea și înțelegerea acestora constituie valori morale și comportamentale deosebit de importante pentru orice profesionist;

- **Buna guvernare** – principiul se referă la tendința asociațiilor profesionale ce reunesc profesioniștii liberali de a implementa într-un mod coerent și performant diferite programe, unele dintre acestea având o puternică conotație socială.

Fiecare dintre elementele definitorii ale profesiilor liberale scot în evidență statutul specific al acestora, atât în raport cu diferitele forme de auto-angajare, cât și în raport cu alte activități economice. Totodată, apariția unor noi valori, principii și trăsături comune ce definesc profesiile liberale constituie o dovadă a faptului că sectorul profesiilor liberale se află într-o evoluție continuă, înglobând noi și noi elemente ce conduc la profesionalizarea acestuia și la delimitarea și mai accentuată a sa între activitățile economice desfășurate la nivelul unei economii de piață.

3.2 Reglementarea și statutul profesiilor liberale în România și în Uniunea Europeană

În continuare, Patronatul Serviciilor Private din România își propune să realizeze o analiză comparativă a modului de reglementare și a statutului principalelor profesii liberale, în România și în Uniunea Europeană, fiind avute în vedere 3 atribute, respectiv:

- cerințele legale privind exercitarea profesiei;
- apartenența la organismele profesionale;
- cerințele privind formarea profesională continuă.

Aceste atribute au fost selectate întrucât prezintă variații semnificative de la stat la stat, spre deosebire de alte atribute caracteristice profesiilor liberale, care sunt specifice, sub diverse forme, tuturor statelor (cum este cazul independenței, profilului intelectual al profesionistului, cerinței privind integritatea fizică, psihică și morală etc.)

3.2.1 Avocați

✓ **Cerințe privind exercitarea profesiei.** Atât în România, cât și în țările Uniunii Europene, pentru practicarea profesiei de avocat, pe lângă certificarea calificării profesionale, există, de asemenea, și o serie de cerințe specifice. Astfel, în majoritatea țărilor europene este necesară o perioadă de stagiu, a cărei durată variază. Astfel, în Marea Britanie, stagiul îmbracă forma unui an suplimentar de studii, în Bulgaria, stagiul durează între șase și douăsprezece luni, în timp ce, în Letonia și Austria, stagiul se întinde pe o perioadă de 5 ani. În alte țări, cum ar fi Finlanda, există și o limită minimă de 25 de ani pentru practicarea profesiei. În România, profesia de avocat este organizată și exercitată prin Legea nr. 51/1995 (Parlamentul României, 1995), republicată în 7 februarie 2011, numai în baza promovării examenului organizat de către U.N.B.R. la nivel național, care permite dobândirea calității de avocat stagiar sau a calității de avocat definitiv. Calitatea de avocat stagiar implică un stagiu de pregătire profesională de 2 ani, urmat de examenul de definitivare. Calitatea de avocat definitiv poate fi obținută fără perioada de stagiu, dar după promovarea examenului organizat de către U.N.B.R., doar de către cei care fac dovada îndeplinirii, timp de cel puțin 5 ani, a funcției de procuror, judecător, notar public sau consilier juridic, precum și promovarea examenului de definitivat în profesia respectivă.

✓ **Apartenența la organismele profesionale.** În aproape toate țările Uniunii Europene, este obligatoriu ca persoana care practică avocatura să fie membră a unei organizații profesionale sau a unui organism profesional. În Finlanda și Suedia, apartenența la un organism profesional este obligatorie pentru protejarea titlului profesional, în timp ce singura țară în care nu este necesară aderarea la un organism profesional este Malta. În România, profesia de avocat poate fi exercitată numai de membrii barourilor.

✓ **Formare profesională continuă.** În majoritatea Statelor Membre, avocații au obligația de a participa la cursuri de educație și formare profesională continuă. Cu toate acestea, doar un număr mic de țări ale Uniunii Europene au stabilit sancțiuni pentru nerespectarea acestei obligații. Spre exemplu, în Germania și Bulgaria nici nu se fac verificări și nici nu se aplică sancțiuni. În același timp, avocații specialiști din Germania trebuie să efectueze cel puțin 10 ore de educație profesională într-un an, în domeniul lor de specializare. În alte cazuri, cum ar fi Letonia, Republica Cehă, Ungaria și Cipru, formarea profesională apare doar ca o acțiune voluntară. În situațiile în care se stabilește ca obligație prin legea națională formarea profesională continuă se cuantifică fie sub forma unui număr de puncte acumulate, fie sub forma de ore de formare. În acest din urmă caz, numărul necesar de ore variază, în țările Uniunii Europene, de la 3 ore pe an până la 60 de ore ce pot fi efectuate într-o perioadă de 3 ani. Cel mai frecvent sunt întâlnite cerințe de 12 până la 16 ore de formare pe an. În România, îndeplinirea obligației de pregătire profesională este supravegheată de consiliile barourilor din subordinea U.N.B.R. și se efectuează în conformitate cu hotărârile Congresului Avocaților. Astfel, sunt necesar a fi obținute 30 de puncte într-un an, însă la ora actuală nu există o sancțiune pentru neîndeplinirea acestei obligații.

3.2.2 Notari

✓ **Cerințe privind exercitarea profesiei.** Profesia de notar are un rol aparte între profesiile liberale datorită faptului că rolul notarilor este semnificativ diferit la nivelul fiecărui stat. Tipul și complexitatea sarcinilor ce revin spre executare unui notar constituie factori care determină și cerințele necesare a fi îndeplinite pentru exercitarea profesiei. În ceea ce privește studiile, atât în România, cât și în celelalte state membre ale Uniunii Europene, profesia de notar este asimilată domeniului juridic, pentru exercitarea sa fiind necesare studii superioare de natură juridică. Majoritatea statelor europene au la origine concepția latină a ocupației de notar, conform căreia, spre deosebire de avocați, notarii servesc unui interes colectiv, având rolul de a facilita procesul de justiție și de a atesta corectitudinea și legalitatea anumitor acte și fapte juridice. Printre statele membre ale Uniunii Europene la nivelul cărora profesia de notar este exercitată conform sistemului jurisdicțional latin se numără România, Germania, Belgia, Franța, Italia, Grecia, Luxemburg, Olanda, Austria, Spania, Malta, Portugalia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Slovenia, Republica Cehă, Ungaria, Polonia și Bulgaria, rezultând astfel un total de 22 de state dintre cele 27 membre ale Uniunii Europene care funcționează conform acestui sistem. De cealaltă parte se remarcă sistemul juridic anglo-saxon, promovat de Marea Britanie, Suedia, Danemarca, Finlanda și Cipru, în care notarii au roluri diferite, derivate din *common law*. Diferența principală între cele două abordări ale profesiei de notar constă în statutul funcției în raport cu sistemul juridic: în cazul modelului latin, actele notarilor au un regim special în actul de justiție, tocmai datorită rolului conferit de legiuitor (de garant al legalității), pe când în sistemul anglo-saxon, actele întocmite de notari nu beneficiază de tratament special la nivelul instanțelor de judecată.

În România, profesia de notar este reglementată prin Legea 36/1995 (Parlamentul României, 1995), republicată în 2013, care prevede, printre altele, faptul că funcția de notar poate fi ocupată exclusiv de persoane membre ale Uniunii Europene, cu domiciliul în România, cu studii superioare în domeniul juridic, care cunosc bine limba română și care au efectuat un stagiu de 2 ani, au absolvit Institutul Notarial Român și au promovat examenul de definitivat. Se observă astfel o convergență la nivel național cu cerințele aplicate de majoritatea statelor europene în ceea ce privește existența unui stagiu anterior exercitării profesiei. Există și unele state în care stagiul nu este obligatoriu, fiind necesară promovarea unui examen național (Spania și parțial Lituania) sau susținerea unui test de aptitudini în fața unei Comisii constituite din membri ai Camerei Notarilor (parțial în Germania).

✓ **Apartenența la organismele profesionale.** În toate statele în care profesia de notar este exercitată conform sistemului latin, notarii sunt obligați să se afilieze organismelor profesionale recunoscute la nivel național și autorizate de regulă de sistemul de justiție. În statele în care profesia de notar este exercitată conform sistemului jurisdicțional latin, numărul notarilor publici este limitat prin lege (cu excepția Olandei, unde nu există niciun fel de limitare). Există state europene, care pe lângă apartenența la organismul profesional acreditat la nivel național, stabilesc și limite minime de vârstă pentru a exercita profesia (Grecia, Italia, Luxemburg, Polonia, Spania), respectiv limite maxime (Belgia, Germania, Grecia, Luxemburg, Olanda). În România, conform Art. 3 din Legea 36/1995 republicată, profesia de notar se exercită numai în cadrul Uniunii Naționale a Notarilor Publici și a Camerelor Notarilor Publici. Referitor la limitele de vârstă, acestea nu sunt menționate în mod explicit, însă notarilor români li se impune condiția de a avea capacitatea deplină de exercițiu (care se dobândește la 18 ani) și aceea de a fi absolvit o facultate de drept, ceea ce trimite către o vârstă minimă de 22 de ani, la care se adaugă stagiul de minimum 2 ani. În ceea ce privește vârsta maximă de exercitare a profesiei în România, aceasta nu este expres stipulată în lege, însă există amendamentul conform căruia după 75 de ani o persoană poate profesa dacă dispune de un certificat anual care să ateste că este aptă din punct de vedere medical și psihologic pentru exercitarea funcției. În cazul statelor în care profesia de notar este exercitată urmând modelul anglo-saxon, apartenența la organismele profesionale nu este obligatorie și nici reglementată.

✓ **Formare profesională continuă.** În ceea ce privește cerințele de formare profesională continuă, acestea nu diferă semnificativ la nivel european de cele ale avocaților. Responsabilitatea formării profesionale a notarilor revine, de regulă, fiecărui profesionist, care are obligația de a fi la curent cu evoluțiile recente aferente domeniului său de activitate, pentru a presta servicii de calitate în raport cu cetățenii. În România, activitatea de formare profesională este reglementată teoretic de către Uniunea Națională a Notarilor Publici și de Camerele Notarilor Publici, însă nu sunt aplicate sancțiuni pentru refuzul de a participa la acțiunile de formare profesională.

3.2.3 Arhitecți

✓ **Cerințe privind exercitarea profesiei.** Profesia de arhitect la nivelul tuturor statelor membre ale Uniunii Europene implică respectarea anumitor cerințe de studii. Cerința principală este ca profesionistul să fi absolvit ciclul de licență cu o durată de 3-5 ani, conform sistemului educațional aplicabil fiecărui stat membru, într-o specializare tehnică aflată în strânsă legătură cu domeniul arhitecturii (arhitectură, design interior, amenajare peisagistică etc.). În unele state membre ale Uniunii Europene, cum este cazul Danemarcei, Finlandei, Franței sau Spaniei, îndeplinirea condiției de studii este suficientă pentru exercitarea profesiei. În Belgia, Bulgaria, Germania, Irlanda, Luxemburg, Olanda, Suedia, Ungaria sau Marea Britanie, condiția de studii este dublată de condiția de experiență îndeplinită printr-un stagiu de minimum 2 ani în profesia respectivă. În Estonia, Austria, Polonia, Slovacia și Slovenia, durata stagiului este de 3 ani, în timp ce în Lituania și Republica Cehă poate ajunge până la 5 ani. În România, ciclul de licență are o durată de 6 ani, iar perioada de stagiu, care este de 2 ani, este o condiție necesară obținerii dreptului de semnătură.

În unele state, cum este și cazul României, pe lângă condițiile de studii și cele de experiență se adaugă și condiția de apartenență la organismul profesional reprezentativ la nivel național (Ordinul Arhitecților din România, Bureau Arhitect Register în Olanda, Peritti Warranty Board în Malta, RIAI în Irlanda). Din punct de vedere legislativ, la nivelul României, activitatea arhitecților este guvernată de Legea 184/2001 privind organizarea și exercitarea profesiei de arhitect (Parlamentul României, 2001), modificată prin Legea 43/2004 (Parlamentul României, 2004).

✓ **Apartenența la organisme profesionale.** La nivelul majorității statelor membre ale Uniunii Europene există constituite organisme profesionale ale arhitecților, însă apartenența la acestea constituie o obligație numai la nivelul câtorva dintre aceste state. Spre deosebire de profesiile de avocat și de notar analizate anterior, profesia de arhitect pare să fie reglementată mai puțin strict, inclusiv datorită faptului că răspunderea ce derivă din exercitarea sa este sensibil mai redusă decât răspunderea asumată de către ceilalți profesioniști.

✓ **Formare profesională continuă.** În ceea ce privește activitatea de formare profesională continuă, aceasta este încurajată și sprijinită de către majoritatea organizațiilor profesionale, multe dintre acestea organizând chiar sub propria egidă acțiuni de instruire și formare profesională pentru practicanții profesiei de arhitect. Prin însăși natura profesiei, arhitecții sunt obligați să fie informați cu privire la modificările legislative ce prezintă impact asupra domeniului de competență, precum și cu privire la existența diferitelor norme și normative europene care limitează cumva imaginația, creativitatea și capacitatea de inovare specifice funcției.

3.2.4 Farmaciști

✓ **Cerințe privind exercitarea profesiei.** Similar tuturor celorlalte profesii liberale, pentru exercitarea profesiei de farmacist sunt necesare cerințe de formare profesională (studii superioare), iar în majoritatea cazurilor, și cerințe privind un stagiu de experiență practică anterior dobândirii dreptului de a exercita profesia. De regulă, durata normală a studiilor superioare pentru exercitarea profesiei de farmacist este de 4 ani, la

care se adaugă un stagiu de pregătire practică de minimum 6 luni într-o farmacie deschisă publicului sau într-un spital. Deși cerința de studii este specifică tuturor statelor membre, fiind o expresie a armonizării în legislațiile naționale a prevederilor Directivei 2005/36/EC (Comisia Europeană, 2005), privind Calificările Profesionale, cerințele suplimentare pentru dobândirea dreptului de a practica profesia rămân la latitudinea fiecărui stat membru. Astfel, în Germania, Grecia, Irlanda, Austria, Regatul Unit și Cipru, perioada de stagiu anterioară dobândirii dreptului de a practica profesia de farmacist este de 12 luni, în Franța, de 14 luni, iar în Luxemburg, de 24 de luni. În România, durata studiilor este mai mare decât în Uniunea Europeană (fiind stabilită la 5 ani), dar aceasta cuprinde și perioada stagiului de practică. În plan național, activitatea farmaciștilor este reglementată prin Legea 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății (Parlamentul României, 2006), dar și prin Legea Farmaciei, 266/2008 (Parlamentul României, 2008) modificată și completată prin Legea 236/2009 (Parlamentul României, 2009).

✓ **Apartenența la organisme profesionale.** La nivelul tuturor statelor membre, fără excepție, există cel puțin un organism profesional constituit și recunoscut, care are rolul de a reprezenta interesele farmaciștilor. În funcție de modul de constituire și funcționare a acestor organisme, există două categorii de state europene: cele la nivelul cărora funcționează ca structuri de reprezentare a farmaciștilor **colegiile de drept public** (Belgia, Bulgaria, Germania, Franța, Grecia, Italia, Austria, Polonia, Portugalia, România, Slovenia, Spania, Republica Cehă) și cele la nivelul cărora funcționează ca structuri de reprezentare a farmaciștilor **asociațiile profesionale de drept privat** (Danemarca, Estonia, Finlanda, Malta, Lituania, Belgia, Olanda, Luxemburg, Suedia, Cipru). Diferența principală dintre cele două categorii de abordări rezidă în faptul că asociațiile profesionale de drept privat nu dispun de puteri de reglementare și nici de statutul pe care îl au colegiile în raport cu sistemul public de sănătate. Organizațiile profesionale (indiferent dacă sunt organizate sub forma colegiilor sau a asociațiilor profesionale de drept privat) sunt afiliate la Grupul Farmaceutic al Uniunii Europene, care are rol de reprezentare a asociațiilor farmaceutice europene în relația cu Comisia Europeană. Excepție fac doar asociațiile profesionale ale farmaciștilor în Letonia și Lituania, care nu sunt afiliate GFUE.

✓ **Formare profesională continuă.** La nivelul statelor membre, similar majorității profesiilor liberale, nici în cazul profesiei de farmacist nu există reglementări clare și obligatorii cu privire la activitatea de formare profesională. Aceasta se derulează, de regulă, prin intermediul organismelor profesionale. În România, Colegiul Farmaciștilor, aflat în subordinea Ministerului Sănătății, are, printre altele, rolul de a concepe și de a implementa programe de formare profesională, formare ce reprezintă un demers obligatoriu pentru farmaciști.

3.2.5 Medici stomatologi

✓ **Cerințe privind exercitarea profesiei.** Profesia de medic stomatolog este cea mai puțin standardizată dintre toate cele 5 profesii analizate, sub aspectul cerințelor necesare pentru exercitarea profesiei. Conform Directivei 2005/36/EC (Comisia Europeană, 2005), privind Calificările Profesionale, pentru exercitarea profesiei de medic stomatolog este necesar un stagiu de pregătire de minimum 5 ani în cadrul unei forme de învățământ, cerință adoptată de majoritatea statelor europene. Există însă și excepții, cum este cazul statelor Cipru și Luxemburg, unde nu există instituții de învățământ de profil, motiv pentru care profesioniștii trebuie să urmeze cursurile unei universități din străinătate pentru a obține recunoașterea profesiei și în celelalte state membre ale Uniunii Europene. Totodată, există și state în care perioada de studii depășește limita minimă impusă la nivel european, cum este cazul Franței, Olandei, Austriei, Slovaciei și Sloveniei, state la nivelul cărora durata studiilor este de 5,5 ani, sau cazul României și Bulgariei, unde diploma de absolvire se obține după o perioadă de 6 ani. Ulterior finalizării studiilor de specialitate, majoritatea statelor europene oferă profesioniștilor posibilitatea de a se specializa într-unul din domeniile asimilate stomatologiei, excepție făcând Luxemburg, Spania și Cipru, unde această posibilitate nu există. Numărul de specializări variază considerabil la nivelul statelor europene, de la 3 specializări în Franța, Belgia, Germania, Țările de Jos, Slovacia și Finlanda, la 4 specializări în Belgia, 8 specializări în Polonia sau 12 specializări în Marea Britanie. România se situează alături de Bulgaria pe primul loc în topul statelor europene ca durată a studiilor necesare pentru exercitarea profesiei (6 ani) și la jumătatea clasamentului în ceea ce privește numărul de specia-

lizări, profesioniștii români putând opta pentru 6 specializări, respectiv: chirurgie dento-alveolară; chirurgie orală și maxilo-facială; endodonție; ortodonție și ortopedie dento-facială; paradontologie și protetică dentară. Din punct de vedere legislativ, la nivelul României, reglementarea profesiei de medic stomatolog este realizată prin Legea Nr. 308/2004.

✓ **Apartenența la organisme profesionale.** Spre deosebire de celelalte profesii liberale analizate, în cazul medicilor dentiști, toate statele membre ale Uniunii Europene au constituit organisme profesionale, organizate sub formă de instituții guvernamentale, colegii sau consilii, afilierea la acestea fiind obligatorie pentru a dobândi dreptul de a profesa. Suplimentar cerinței de apartenență la un organism profesional, există state, cum este cazul Germaniei, în care, pentru a putea profesa în sistemul public de sănătate, medicii dentiști trebuie să obțină un aviz suplimentar, de la Ministerul Sănătății. La fel și în România, pentru a putea profesa în sistemul public de sănătate, profesioniștii trebuie să încheie un protocol cu Casa de Asigurări de Sănătate din județul în care își derulează activitatea, intervențiile în sistemul public fiind limitate, având la bază criteriul teritorialității. Un caz aparte îl întâlnim în Spania, unde serviciile stomatologice nu sunt incluse în sistemul public de sănătate, motiv pentru care toate intervențiile se realizează în sistem privat.

✓ **Formare profesională continuă.** În ceea ce privește formarea profesională continuă, în Grecia, Malta, Suedia și Spania nu există nicio cerință de formare profesională, medicii urmând programe de perfecționare în baza dorinței acestora de autoperfectare și de practicare a profesiei cu responsabilitate și la un nivel ridicat de calitate. În alte state, cum este și cazul României, există obligativitatea profesioniștilor de a urma anumite programe de educație medicală, formare, informare în domeniul științelor medicale și formare profesională, în baza cărora sunt obținute calificative sau sunt acumulate puncte acordate de către organisme profesionale. De cele mai multe ori, obținerea unor calificative nesatisfăcătoare sau neacumularea unui număr minim de puncte conduce la decizia de suspendare a dreptului de a practica profesia.

Analizând **principalele cerințe necesare pentru exercitarea profesiilor liberale** la nivelul Uniunii Europene și la nivelul României, precum și **modul de reglementare** a acestora și **sistemul de reprezentare prin intermediul asociațiilor și organismelor profesionale**, se constată faptul că există o aliniere cvasi-totală la prevederile Directivei 2005/36/EC, privind Calificările Profesionale, etalon al reglementărilor în materie de profesii liberale la nivelul Uniunii Europene. Mai mult decât atât, în cazul unora dintre profesiile liberale analizate, se constată faptul că cerințele necesare pentru exercitarea profesiei în România sunt mai drastice decât cele recomandate la nivelul Uniunii Europene, fapt ce poate avea un impact pozitiv asupra calității prestațiilor și asupra nivelului de pregătire și com-

petenței profesioniștilor liberali. Deși existența unor cerințe pe alocuri mai stricte decât cele recomandate la nivel european ar putea constitui un factor inhibitor pentru proliferarea profesiilor liberale, Patronatul Serviciilor Private din România apreciază faptul că **slaba dezvoltare a profesiilor liberale în România**, evidențiată în clasamentele europene, este cauzată de absența unei clase de mijloc, care să stimuleze dezvoltarea sectorului profesiilor liberale și de **aplicarea unui set de politici publice ineficiente și restrictive pentru inițiativele individuale**, care, din punct de vedere fiscal și al relațiilor de muncă, nu numai că nu oferă facilități pentru antreprenoriatul individual, dar ridică și obstacole semnificative în demersurile profesioniștilor liberali de a începe prestarea unei activități în regie proprie.

4. Impactul economic și social al profesiilor liberale – analiză comparată România – Uniunea Europeană

Secțiunea următoare își propune să analizeze rolul profesiilor liberale în consolidarea politicilor de dezvoltare socio-economică din România și Uniunea Europeană, în cadrul unei abordări structurate pe **4 perspective**:

- **economică**, profesiile liberale reprezentând prin excelență un domeniu strategic de creștere și consolidare a clasei de mijloc, cu un aport semnificativ la produsul intern brut și la gradul de ocupare al populației cu înalt nivel de calificare;

- **antreprenorială**, deoarece profesiile liberale reprezintă o formă de antreprenariat în continuă dezvoltare, cu o pondere semnificativă mai ales la nivelul micului business din România și Uniunea Europeană, motiv pentru care principiul „think small first” reprezintă o direcție importantă a planului de acțiune „Antreprenariat 2020”, elaborat de Comisia Europeană;

- **regulatorie**, având în vedere că, în principal pe fondul necesității de a asigura o independență profesională deplină a profesioniștilor liberali, sectorul profesiilor liberale se află în general sub incidența unui număr relativ mare de reglementări referitoare atât la exercitarea profesiei, cât și la alte aspecte, cum ar fi tratamentul fiscal, relația de dependență în raport cu beneficiarul sau relațiile industriale;

- **socială**, pentru că, nu în ultimul rând, profesiile liberale vizează servicii publice de interes general pentru cetățean, având prin urmare un impact direct asupra infrastructurii sociale, în general, precum și în planul calității vieții cetățenilor, în particular.

4.1 Profesiile liberale, opțiune strategică de dezvoltare a clasei de mijloc

Însăși prin definiție, prin faptul că au drept obiect furnizarea de servicii de interes general (așa-numitele bunuri sociale), profesiile liberale contribuie nemijlocit la protecția drepturilor sociale și la prosperitatea economică a oricărei națiuni. Este și motivul pentru care la nivel european (CESE, 2014) se apreciază că profesiile liberale reprezintă o componentă esențială pentru orice societate democratică, cu un potențial considerabil de creștere pentru ocuparea forței de muncă și PIB.

Opinia Patronatului Serviciilor Private din România este aceea că **perspectiva economică** a profesiilor liberale este strict relaționată cu rolul pe care aceste profesii îl joacă în crearea și **consolidarea unei clase de mijloc solide**, tot mai necesară în condițiile în care, potrivit unui raport publicat de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE, 2014), accentuarea inegalităților sociale din ultimii 30 de ani a condus la o erodare a clasei de mijloc, chiar și în cazul țărilor dezvoltate.

În acest context, este evident faptul că economia mondială are nevoie de noi modele de stimulare a clasei de mijloc pentru a surmonta aceste decalaje, iar profesiile liberale joacă în acest caz un dublu rol: pe de o parte, prin faptul că integrează specialiști cu înalt nivel de calificare, prin urmare contribuind în mod direct la consolidarea clasei de mijloc, iar pe de altă parte, prin faptul că furnizează servicii de interes general pentru cetățeni, fiind astfel propagat un efect de multiplicare al clasei de mijloc și la nivelul altor segmente sociale, beneficiare ale serviciilor furnizate de profesioniștii liberali.

Importanța profesioniștilor liberali, ca exponenți ai clasei de mijloc, este reflectată de o serie de cifre și indicatori comparativi la nivelul Uniunii Europene și ai României. Astfel, conform studiilor, în UE există cca. **27,5 de milioane** de

27,5 mil.
persoane din Uniunea Europeană activează în sfera profesiilor libere

1 din 6
desfășoară activități independente în sfera profesiilor libere

96,5%
sunt micro-întreprinderi

1 din 6
companii din Uniunea Europeană activează în sectoare specifice profesiilor libere

persoane care activează în sfera profesiilor liberale. De asemenea, **1 din 6** europeni care desfășoară activități independente activează în sfera profesiilor liberale, tot la fel cum **1 din 6** companii din Uniunea Europeană activează în sectoare specifice profesiilor liberale; dintre acestea, **96,5%** sunt

microîntreprinderi. Per global, companiile din industriile dominate de profesii liberale generează cca. **10%** din valoarea adăugată brută a Uniunii Europene. De asemenea, potrivit unui alt studiu (CESE, 2014), sub aspect structural, profesiile liberale reprezintă un domeniu în care ponderea femeilor este mult mai ridicată decât în cazul altor activități, acest indicator aflându-se totodată în continuă creștere în mai multe țări, printre care se numără și România (EUROCADRES, 2013; CESE, 2014) (Figura nr. 1).

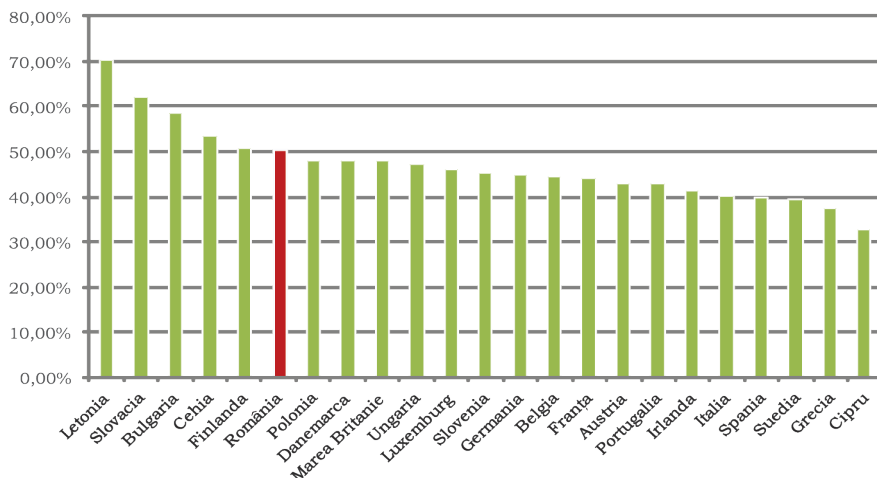
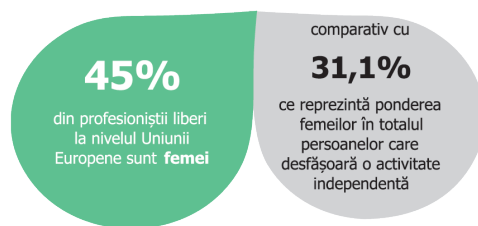

Figura nr. 1 Ponderea femeilor în totalul profesioniștilor liberali în industriile dominate de profesii liberale

Sursa: CESE, 2014, date preluate din Eurostat

Astfel, cca. **45%** din profesioniștii liberali sunt în prezent femei, spre deosebire de 31,1% reprezentând ponderea femeilor în totalul persoanelor care desfășoară o activitate independentă, în general. Totodată, același studiu (CESE 2014) remarcă faptul că impactul crizei economice din anul 2009 a fost mult mai redus decât în cazul celorlalte sectoare economice, ceea ce reprezintă o expresie a durabilității și sustenabilității profesiilor liberale. Din acest motiv, având în vedere potențialul de creștere și numărul de locuri de muncă create, în mare majoritate locuri de muncă stabile și calificate, la nivel european

(CESE, 2014) se apreciază că profesiile liberale trebuie recunoscute în **dimensiunea lor antreprenorială** și sprijinite prin măsuri stimulative pentru dezvoltarea și creșterea competitivității, în concordanță cu prevederile Directivei Europene privind serviciile în cadrul pieței interne.

4.2 „Think small first” – Auto-angajarea și antreprenoriatul individual

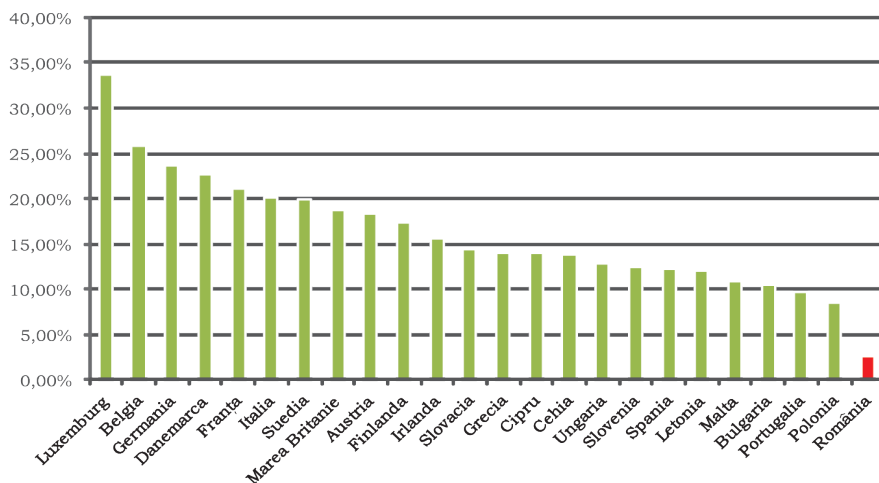
În general, la nivelul teoriei și practicii este recunoscut faptul că profesiile liberale, ca variantă particulară de auto-angajare, reprezintă o formă de antreprenoriat individual, cu un rol deosebit de important în dezvoltarea micului business la nivelul oricărei economii de piață. Precizăm că antreprenoriatul în sectoarele specifice profesiilor liberale se află în continuă dezvoltare la nivelul Uniunii Europene. Astfel (CESE, 2014), în Uniunea Europeană sunt înregistrate 600.000 de firme ce aparțin sectoarelor *consultanță pentru întreprinderi și birouri de ingineri*, 550.000 de firme activează în sectoarele *consultanță juridică și contabilitate*, 315.000 de firme sunt *birouri de arhitecți*, în timp ce 270.000 de firme își desfășoară activitatea în sectorul *publicitate și sondarea de piață*.

În același timp, stimularea antreprenoriatului bazat pe profesii liberale reprezintă o prioritate majoră și pentru politicile de dezvoltare ale Uniunii Europene. Un argument în sprijinul acestei afirmații este *Planul de Acțiune „Antreprenoriat 2020”*, elaborat de Comisia Europeană, în cadrul căruia (CE, 2012), cu referire la antreprenoriatul bazat pe profesii liberale și la cel social, **este definit principiul „think small first” ca fiind viitoarea „piatră de temelie”** a politicilor europene și naționale în domeniul antreprenoriatului. Pe cale de consecință, Comisia Europeană propune, pentru statele membre, măsuri clare pentru stimularea sectorului profesiilor liberale, apreciate ca fiind în mod excepțional vulnerabile ca urmare a dimensiunii reduse și a resurselor limitate, măsuri

care includ, într-o manieră non-exhaustivă, următoarele: reducerea birocrăției, susținerea educației, accesul la piețe și la finanțare a profesiilor liberale.

În condițiile unei astfel de viziuni strategice, antreprenoriatul bazat pe profesii liberale reprezintă, după cum s-a precizat, un sector dinamic în țările Uniunii Europene. În sprijinul acestei afirmații, apreciem că este foarte relevantă evoluția indicatorului **ponderea profesioniștilor liberali în totalul persoanelor auto-angajate** (*self-employed*), la nivelul industriilor dominate de profesiile liberale. Acest indicator este unul care se îmbu-

nătățește constant la nivelul UE, ceea ce reflectă o creștere calitativă a rolului profesiilor liberale în cadrul societății europene. Astfel (CESE, 2014), valoarea medie a indicatorului la nivelul UE este de cca. 17%, pe primul loc fiind situat Luxemburg cu 33,7%. Țări precum Belgia, Suedia, Franța, Italia sau Danemarca înregistrează, de asemenea, niveluri de peste 20% (Figura nr. 2). În ceea ce privește România, din păcate, cifrele (CESE, 2014) reflectă un decalaj semnificativ în ceea ce privește dezvoltarea profesiilor liberale ca formă de antreprenoriat, în raport cu Uniunea Europeană. Astfel:

Sursa: CESE, 2014, date preluate din Eurostat

Situarea României, în mod efectiv, pe ultimul loc în UE în ceea ce privește ponderea profesioniștilor liberali, în totalul persoanelor auto-angajate în industriile dominate de profesiile liberale (Figura nr. 2), reprezintă o discrepantă evidentă, reflectând pe fond o problemă de structură calitativă a antreprenoriatului individual.

Totodată, similar altor țări din Europa

de Est, România înregistrează un nivel situat undeva la jumătatea mediei UE (8,2% în raport cu 15,8%), în ceea ce privește numărul persoanelor care activează în industriile dominate de profesii liberale, raportat la forța de muncă la nivelul economiei, la polul opus situându-se o serie de țări nordice (Danemarca, Suedia, Finlanda), dar și Marea Britanie, cu niveluri de peste 20% (Figura nr. 3).

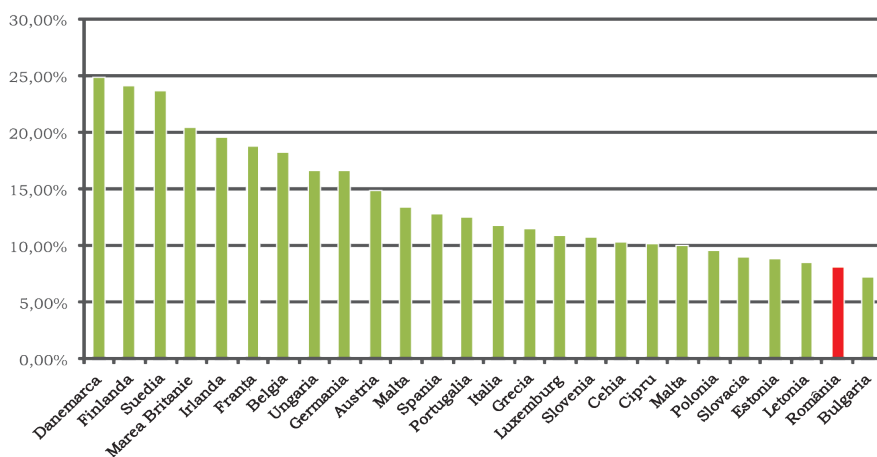

Figura nr. 3 Ponderea persoanelor angajate în industriile dominate de profesiile liberale, în totalul persoanelor angajate
Sursa: CESE, 2014, date preluate din Eurostat

Dacă, după cum s-a precizat, valoarea adăugată brută generată de sectoare specifice profesiilor liberale este în medie de cca. 10% în cadrul UE, în **România și Bulgaria se înregistrează cele mai mici niveluri ale acestui indicator, respectiv 6,5%** (Figura nr. 4).

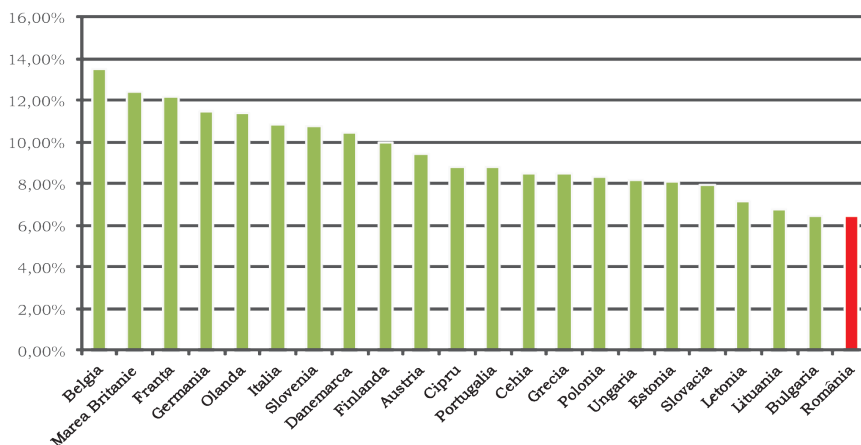

Figura nr. 4 Valoarea adăugată brută a industriilor dominate de profesiile liberale, în totalul valorii adăugate brute generate la nivelul economiei
Sursa: CESE, 2014, date preluate din Eurostat

Prin urmare, analizând prin prisma acestor 3 indicatori, apreciem că avem de-a face cu un semnificativ decalaj calitativ, care în mod firesc ar trebui să impună un **tratament diferențiat al profesiilor liberale** în raport cu alte

forme de activitate independentă și **nicidecum un tratament uniform**, care nu va face decât să mențină sau să accentueze acest decalaj. În condițiile date, Patronatul Serviciilor Private din România consideră că o politică publică

distinctă pentru sectorul profesiilor liberale, integrată cu celelalte politici publice de stimulare a mediului de afaceri,

ar fi mult mai adecvată având în vedere rolul economico-social al acestei forme de antreprenoriat.

4.3 Cerințe privind reglementarea profesiilor liberale

Dezbaterile publice din primăvara acestui an au relevat faptul că **autoritățile din România trebuie să asigure un cadru regulatoriu adecvat de exercitare a profesiilor liberale**, aflat în concordanță cu valorile fundamentale ale acestor profesii, în primul rând în ceea ce privește asigurarea independenței profesionale, dar care să se raporteze, totodată, la realitățile economice ale perioadei actuale. În lipsa unui astfel de cadru regulatoriu, au fost semnalate suprapuneri ale unor prevederi ale legislației fiscale sau comerciale care au intrat sau intră în contradicție cu normele deontologice care stau la baza funcționării profesiilor liberale.

Astfel, în ceea ce privește **interpretarea dependenței** profesionistului liberal față de beneficiarul serviciilor sale, precizăm că această dependență poate fi cel mult de fiscală și nicidecum de natură profesională; prin urmare, reglementarea acestui tip de relație prin intermediul unui contract de muncă este în general inoportună, cu excepția situației în care profesionistul liberal este cel care alege această opțiune.

În viziunea Patronatului Serviciilor Private din România, impunerea unei astfel de forme legale de reglementare a acestui sector este de natură să constrângă profesionistul liberal să accepte compromisuri, încălcându-și normele

deontologice ale profesiei, ca urmare a impunerilor asociate statutului de angajat. Spre exemplu, câtă vreme Codul Muncii impune obligativitatea evaluării profesionale a angajaților, devine evident faptul că un proces de evaluare profesională anuală prin prisma unor criterii stabilite de angajator va afecta independența profesională a profesionistului liberal, în sensul îngrijirii acesteia. Cum va fi afectat pacientul de faptul că un medic se va supune, conform fișei postului, unei evaluări a performanțelor bazate pe criterii economice mai degrabă decât pe aspecte legate de profesie? Cum își va asigura un diriginte de șantier independența profesiei atunci când beneficiarul lucrării va face presiuni asupra sa, folosind pârghiile conferite de drepturile angajatorului, în vederea acceptării unor situații de lucrări neconforme? În același timp, în reglementarea statutului profesioniștilor care optează pentru statutul de auto-angajat, este necesar să se țină cont și de *preluarea riscului antreprenorial* de către persoanele în cauză, care impune un tratament diferențiat sub aspectul flexibilității, atât din punct de vedere fiscal, cât și din punct de vedere al contribuțiilor la sistemul de asigurări de sănătate.

În baza argumentelor de mai sus, Patronatul Serviciilor Private din România consideră că este necesară o

adaptare a cadrului legal care să separe, din punct de vedere al interpretării, noțiunile de dependență fiscală de cele de independență profesională. Precizăm că, în practica europeană, tot mai multe țări au început să contureze profilul persoanelor auto-angajate, independente din punct de vedere profesional, dar dependente din punct de vedere fiscal și administrativ, în mai multe state fiind definit statutul de „dependent self-employed” (DSE).

În cadrul unui studiu publicat de Parlamentul European (PE, 2013), DSE este abordat ca o consecință firească a tendinței generale de flexibilizare a pieței muncii, urmare a schimbărilor tehnologice, demografice etc. Prin urmare, putem aprecia că este vorba des-

pre o **tendență oarecum inevitabilă a pieței muncii**, care impune implicit o adaptare a politicilor publice. În acest context, remarcăm că, la fel ca și în cazul României (după cum rezultă din Codul Fiscal), există **și alte țări care practică criteriile de stabilire a dependenței** activităților desfășurate de persoane independente, diferența fiind însă aceea că o mare parte din aceste țări vin și cu o soluție de reglementare a statutului de DSE, care nu este unul de angajat, ci se află la „granița” dintre angajat și „self-employed”, definind prin urmare o formă „hibrid”. Tabelul nr. 1 cuprinde, în mod concret, reglementarea DSE în câteva țări europene, precum și criteriile în baza cărora legiuitorul evaluează dependența activităților:

Tabelul nr. 1 Exemple de practici europene privind evaluarea dependenței profesiilor liberale

Țara	Criteriul de stabilire a dependenței	Descrierea criteriilor	Forma legală de reglementare a DSE
Austria	Subordonare	Activitatea este desfășurată personal, la sediul beneficiarului, sub supervizarea și autoritatea managerială și disciplinară a acestuia.	Categorii „hibrid”: - free service worker (freier Dienstnehmer) - new self-employed workers (Neue Selbständige) - a contractor of work and services (Werkvertragnehmer).
Franța	Subordonare	Beneficiarul își exercită autoritatea asupra lucrătorului și evaluează performanța acestuia.	Nu există în mod explicit o categorie „hibrid” dar există statutul de „auto-entrepreneur”, precum și cel de „self-employed”, în raport cu legislația muncii.
Germania	Dependență personală	Dependență în termeni de: loc, timp și context al muncii; înregistrare în organizația beneficiarului; utilizarea echipamentului beneficiarului.	Categorie „hibrid”: free service contract workers.
Italia	Subordonare	Activitate desfășurată la firmă, de către lucrător, sub autoritatea și coordonarea beneficiarului.	Categorie „hibrid”: - contracts of continuous and coordinated collaboration (Co.co.co.) - contracts for a project (co.co.pro.).

Extragem din studiul de mai sus (PE, 2013) și o serie de statistici consolidate la nivelul Uniunii Europene în general și al României, în particular, cu privire la proliferarea formelor flexibile de angajare, altele decât angajarea full time. Astfel:

- procentul angajaților *part-time* în România era, în 2011, de 9,3%, la jumătatea mediei UE (18,8%); în 2011, România a înregistrat cea mai mare scădere a salariiilor part-time din întreaga UE (scădere de la 14% la 9,3%, în timp ce media UE a crescut de la 15,5% la 18,8%);
- situația este asemănătoare în ceea ce privește *angajații temporari*, unde România era de departe, în 2011, pe ultimul loc în UE în ceea ce privește angajații temporari (1,5% față de o medie de 14,00% în UE).

Prin urmare, se remarcă faptul că **România este deficitară în general în ceea ce privește flexibilitatea muncii**, inclusiv pe fondul legislației muncii, aflându-se astfel în contradicție cu trendul pieței muncii din Uniunea Europeană. Dacă luăm în considerare și propunerile actuale de modificare a Codului Muncii, aflate în prezent în dezbatere la Camera Deputaților, s-ar ajunge la o rigidizare și mai accentuată a pieței muncii, care va face practic imposibilă furnizarea de servicii specifice profesiilor liberale, în baza unui contract individual de muncă.

Pe de altă parte (PE 2013), în ceea ce privește numărul de persoane „*self-employed*”, România este peste media Uniunii Europene (în 2011, 17,9% față de 14,4%), reflectând o disponibilitate spre auto-angajare, ceea ce cu atât mai mult recomandă o reglementare clară a regimului DSE. Coroborând aceste date cu cele prezentate în secțiunea anterioară, rezultă totuși că raportul este unul pozitiv doar din punct de vedere cantitativ, nu

și calitativ, deoarece numărul persoanelor independente care au nivel înalt de calificare (cum sunt profesioniștii liberali) este în continuare unul redus în raport cu media Uniunii Europene.

În final, Parlamentul European formulează o serie de **recomandări**, despre care Patronatul Serviciilor Private din România consideră că trebuie luate în considerare de către autoritățile publice competente în vederea conturării unei politici publice distincte pentru profesiile liberale. Astfel, statele membre ar trebui să țină cont de realitatea DSE și să stabilească definiții mai bune în legătură cu statutul acestor persoane. Potrivit studiului, o astfel de abordare implică crearea unei categorii intermediare tip „*hibrid*” cu reguli clare în domeniul legislației muncii și al stabilirii contribuțiilor sociale. Totodată, Parlamentul European îndeamnă partenerii sociali la dialog, cu scopul de a identifica soluții practice privind problematica DSE, dialog care ar trebui încurajat de Comisia Europeană.

Nu în ultimul rând, tot în planul reglementării, se impune a fi precizat faptul că dezvoltarea antreprenoriatului individual, împreună cu alte provocări economice ale Europei Secolului XXI, impun, de asemenea, și o reconsiderare a relațiilor industriale și a structurilor de dialog social, în contextul diferitelor forme de auto-angajare. Totodată, la nivel european (CESE 2014) este recomandată și o revizuire periodică a reglementărilor specifice profesiilor liberale, în scopul echilibrării optime a raportului „*ruled-based regulation*” / „*principles-based regulation*”, în condițiile în care acestea se adresează unor piețe dinamice, situație care poate face ca nivelul de reglementare să scadă în cazul unor profesii liberale tradiționale și să crească în cazul unor domeniilor noi.

4.4 Responsabilitatea socială a profesiilor liberale

Nu în ultimul rând, inclusiv pentru a argumenta nevoia unei abordări diferențiate și stimulative a sectorului profesiilor libere, Patronatul Serviciilor Private din România dorește să sublinieze, în finalul acestei secțiuni, un aspect adeseori neglijat, și anume **dimensiunea socială** a acestei forme de antreprenariat. În condițiile în care ele vizează servicii de interes general pentru cetățean, contribuind la crearea și menținerea infrastructurii sociale, profesiile libere constituie baza oricărei societăți prospere. Prin urmare, orice stat care își dorește un nivel ridicat de calitate a vieții pentru cetățenii săi va genera politici publice de stimulare a profesiilor libere. Prin opoziție, putem interpreta ca fiind anti-socială orice măsură de îngrijire a exercitării profesiilor libere. Nu întâmplător, cifrele (CESE, 2014) ne arată că țări precum Danemarca, Suedia sau Finlanda, prin urmare **țări cu un puternic sistem social, înregistrează cele mai dezvoltate sectoare ale profesiilor libere**. Este și motivul pentru care Comitetul Economic și Social European (CESE, 2014) a stabilit o serie de principii adresate profesiilor libere, conform cărora rolul antreprenorial al profesiilor libere (în sens general, unul orientat spre profit) trebuie potențat cu dimensiunea socială și cu cea deontologică a profesiilor libere.

În același document de poziție (CESE, 2014) mai este subliniat faptul că noțiunea de profesie liberală este strâns legată de cea a interesului general, context în care profesiile libere sunt orientate fie spre întreținerea unei infrastructuri de îngrijire a sănătății publice (cum este cazul medicilor, farmaciștilor sau psihologilor), fie

spre garantarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor (cum este cazul avocaților sau consultanților fiscali). Este și motivul pentru care este recomandat ca prestarea serviciilor sociale sus-menționate să fie garantată prin reglementări profesionale obligatorii și prin standarde deontologice, stabilite la nivelul fiecărei profesii libere. Astfel de cerințe impun ca profesioniștii liberali să acorde întotdeauna prioritate calității serviciilor și mai puțin maximizării profitului, potrivit principiilor de etică la care aderă. Patronatul Serviciilor Private din România apreciază că acest demers trebuie susținut și prin efortul autorităților, responsabile pentru crearea unui cadru regulatoriu, sub aspecte cum ar fi cel fiscal sau cel al legislației muncii, care să nu permită apariția unor derapaje de la acest principiu fundamental.

Concluzia principală a acestei analize este aceea că profesiile libere reprezintă un pilon de bază al funcționării oricărei economii, care nu poate fi dezvoltat decât dacă este stimulat printr-un tratament diferențiat, adecvat dublului rol economic și social pe care acestea îl joacă, respectiv prin **politici publice, administrative, fiscale sau de alta natură, clare, nediscriminatorii și menite să încurajeze, pe termen lung, această formă de antreprenariat**. Pe această cale, Patronatul Serviciilor Private din România susține în totalitate liniile de acțiune elaborate de Comisia Europeană (CE, 2014) pentru susținerea sectorului profesiilor libere, în principal în ceea ce privește educația antreprenorială, reducerea birocrăției și lărgirea accesului profesioniștilor liberali la fonduri europene nerambursabile.

5. Propuneri ale Patronatului Serviciilor Private din România privind îmbunătățirea politicilor publice în domeniul profesiilor liberale

După cum s-a arătat în capitolele anterioare, în Uniunea Europeană există o preocupare continuă pentru dezvoltarea sectorului profesiilor liberale, la nivelul tuturor dimensiunilor prin care acesta se manifestă: economică, antreprenorială, socială etc. În susținerea acestui demers, este necesar ca România să își armonizeze politicile publice cu cele europene în vederea dezvoltării unui sector al profesiilor liberale bazat pe principiile Planului de Acțiune „Antreprenariat 2020” (CE, 2012), pe căile de acțiune trasate de Comisia Europeană (CE, 2014), dar și pe valorile profesiilor liberale actualizate în anul 2014 (CEPLIS, 2012).

La nivelul României, putem afirma cu maximă responsabilitate faptul că nu există politici publice distincte care să vizeze profesiile liberale și care să le confere un anumit statut în raport cu alte categorii de profesii. Referirile la profesiile liberale sunt realizate de regulă în cadrul unor acte normative cu caracter general, care însă nu pot reglementa în mod suficient statutul și elementele de particularitate ale acestor ocupații.

Codul Fiscal face referire la veniturile din profesii liberale ca fiind „*veniturile obținute din exercitarea profesiilor medicale, de avocat, notar, auditor financiar, consultant fiscal, expert contabil, contabil autorizat, consultant de plasament în valori mobiliare, arhitect sau alte profesii reglementate desfășurate în mod independent.*” De asemenea, potrivit pct. 23 din Normele metodologice: „*Sunt considerate venituri din profesii libere veniturile obținute din prestări de servicii cu caracter profesional, desfășurate în*

mod individual sau în diverse forme de asociere, în domeniile științific, literar, artistic, educativ și altele de către: medici, avocați, notari publici, executori judecătorești, experți tehnici și contabili, contabili autorizați, consultanți de plasament în valori mobiliare, auditori financiari, consultanți fiscali, arhitecți, traducători, sportivi, arbitri sportivi, precum și alte persoane fizice cu profesii reglementate desfășurate în mod independent, în condițiile legii.”

Dincolo de faptul că, în afara acestor referiri, nu există alte elemente care să individualizeze profesiile liberale sau veniturile obținute din exercitarea profesiilor liberale, reține atenția faptul că o formă predilectă de exercitare a unei profesii liberale în mod legal este reprezentată de autorizarea profesionistului ca **persoană fizică individuală**. Este de actualitate faptul că ultimele modificări legislative suprimă inițiativele de constituire a persoanelor fizice individuale, prin creșteri foarte accentuate ale volumului taxelor și contribuțiilor la bugetele de stat pe care persoanele fizice individuale trebuie să le suporte, în pofida numeroaselor semnale venite din rândul mediului de afaceri, care au atras atenția asupra riscului indus de adoptarea unor măsuri de natură fiscală care să inhibe proliferarea acestei forme de exercitare a profesiei.

Un alt aspect care subliniază faptul că politicile de natură fiscală descurajează inițiativa antreprenorială a profesioniștilor liberali este reprezentat de interpretările atributului de **independentă**, existând precedente numeroase în care autoritățile publice au abuzat de ambiguitățile din

cadrul legislativ pentru a forța încadrarea unei activități independente prin natura ei în categoria activităților *dependente*, utilizând drept criteriu nu independența modului de prestare a serviciului, ci dependența de o infrastructură fizică pusă la dispoziție de către o terță parte, în scopul încadrării activităților în categoria relațiilor de muncă ce intră sub incidența Codului Muncii.

Totodată, multe dintre activitățile independente ce intră în sfera de reglementare a profesiilor liberale au fost suprimate prin fiscalizare eronată și prin iminenta amenințare a nelegalității exercitării profesiei (a se vedea dezbaterile publice pe tema drepturilor de autor sau conflictele mediatiche izbucnite ca urmare a încadrării unor activități din sfera de reglementare a profesiilor liberale în categoria activităților dependente, ce se supun relațiilor de muncă stabilite prin Codul Muncii).

Dat fiind acest context de exercitare a profesiilor liberale în România, marcat de ambiguitate și ostilitate fiscală, clasarea pe ultima poziție în UE în ceea ce privește ponderea profesioniștilor liberali, în totalul persoanelor auto-angajate în industriile dominate de profesiile liberale, nu este deloc întâmplătoare.

Patronatul Serviciilor Private din România apreciază faptul că elaborarea unei politici publice distincte pentru profesiile liberale ar clarifica multe dintre ambiguitățile existente în momentul de față în legislație, ușurând în egală măsură activitatea autorităților publice și asigurând stabilitatea legislativă necesară pentru proliferarea profesiilor liberale ca vehicul de construire a clasei de mijloc.

Experiența statelor dezvoltate ale Uniunii Europene relevă faptul că nivelul de prosperitate economică atins de către

acestea are la origine sprijinirea antreprenoriatului individual, care are rolul de a crea și consolida clasa de mijloc, dar și de a stimula inițiativa individuală și competitivitatea pe piață. Mai mult decât atât, fiecare afacere prosperă a avut la origine o idee inovatoare și a debutat ca o inițiativă antreprenorială.

În contextul celor menționate anterior, Patronatul Serviciilor Private din România militează pentru dezvoltarea unor politici publice care să integreze cel puțin următoarele **măsuri stimulative pentru profesiile liberale**:

- Elaborarea unei politici publice distincte pentru profesiile liberale, care să aibă drept obiectiv fundamental reducerea decalajelor dintre România și Uniunea Europeană, în ceea ce privește contribuția profesiilor liberale la PIB și la ponderea persoanelor care activează în sectorul profesiilor liberale în totalul persoanelor independente.
- Încadrarea clară a profesiilor liberale ca fiind activități independente, în cadrul unui text de lege organic, pe baza unor criterii clar definite, în scopul recunoașterii statutului profesionistului liberal și a răspunderii profesionale pe care acesta și-o asumă, în comparație cu celelalte profesii și ocupații dependente, care intră sub incidența Codului Muncii. În absența unei astfel de prevederi și până la identificarea variantei optime de delimitare a profesiilor liberale de celelalte categorii de profesii, Patronatul Serviciilor Private din România propune revenirea la prevederile legale care exclud posibilitatea încadrării activităților aferente profesiilor liberale ca activități dependente, pentru a asigura, în primă fază,

o minimă garanție împotriva tentativelor de afectare a independenței profesioniștilor liberali.

- Clarificarea, din punct de vedere organizatoric, a atribuțiilor ce revin autorităților administrației publice centrale (la nivel de miniștri și secretari de stat), în ceea ce privește elaborarea și implementarea unor politici publice stimulative pentru sectorul profesiilor liberale. În opinia Patronatului Serviciilor Private din România, în cadrul ministerelor de resort ar trebui să existe subdiviziuni organizatorice cu atribuții și responsabilități exclusive în sfera profesiilor liberale.

- Clarificarea, din punct de vedere fiscal, a statutului profesionistului liberal aflat în relație de dependență organizatorică față de beneficiar, dar în același timp în relație de independență profesională față de acesta. În acest context, similar unor țări precum Franța, Austria, Germania sau Italia, Patronatul Serviciilor Private din România recomandă să se opteze pentru forme specifice de reglementare a statutului „*dependent self-employed*” (DSE).

- Definierea clară a principiilor în care se va realiza echilibrarea raportului „*ruled-based regulation*” / „*principles-based regulation*”, în condițiile în care o astfel de politică publică se adresează unor piețe din ce în ce mai dinamice.

- Integrarea principiului „*think small first*” în toate politicile publice privind dezvoltarea antreprenoriatului autohton, atât la nivelul profesiilor liberale, cât și pentru celelalte forme de antreprenoriat individual.

- Susținerea aplicării principiului

menționat anterior, prin programe de finanțare nerambursabilă dedicate, dezvoltate inclusiv în parteneriat cu organisme financiar-bancare (pe piață există, de altfel, pachete de finanțare pentru sectorul profesiilor liberale, fără însă ca acestea să aibă o componentă nerambursabilă).

- Includerea codurilor CAEN specifice domeniilor profesiilor liberale pe lista celor cu valoare adăugată ridicată în cadrul programelor de finanțare nerambursabilă cu fonduri europene, în așa fel încât antreprenorii din sector să poată beneficia de un punctaj maxim la evaluare prin prisma domeniului de activitate. Este cazul, spre exemplu, al liniilor de finanțare destinate microîntreprinderilor din cadrul Programului Operațional Regional.

- Eliminarea sau ponderarea restricțiilor privind eligibilitatea unor categorii de profesii liberale în vederea accesării de fonduri europene nerambursabile. Ne referim aici inclusiv la criteriile de vechime, în vederea stimulării inițiativelor de tip start-up în domeniul profesiilor liberale.

- Reevaluarea listei profesiilor liberale din România și compatibilizarea acestora cu profesiile liberale existente la nivel european, care corespund rolului economico-social al profesiilor liberale, inclusiv în raport cu nivelul de pregătire profesională al profesioniștilor liberali. Reevaluarea ar trebui să se realizeze în baza unui studiu care să stabilească cu ce profesii liberale ar trebui completată lista și, în același timp, ce profesii liberale ar trebui abrogate, în raport cu realitățile actuale ale pieței serviciilor private.

- Reevaluarea regimului contribuțiilor sociale plătite de profesioniștii liberali, în conformitate cu practicile europene în domeniu și în raport cu riscurile profesionale pe care profesioniștii liberali și le asumă, spre deosebire de statutul unui angajat obișnuit. Precizăm că, în forma adoptată prin actualul Cod Fiscal, de plafonarea contribuțiilor sociale vor beneficia doar 1% din numărul de salariați.
- Pentru situațiile în care profesionistul liberal va avea calitatea de angajat al beneficiarului, este necesară o reevaluare a legislației muncii în sensul flexibilizării acestuia, de o asemenea manieră încât prevederile Codului Muncii să nu constrângă sau să limiteze libertatea și independența acestuia.
- Promovarea educației antreprenoriale în toate facultățile de profil specifice sectorului profesiilor liberale, ca mijloc de stimulare a start-up-urilor în sectorul profesiilor liberale, de creștere a ratei de supraviețuire a acestora și de îmbunătățire continuă a aportului profesiilor liberale la produsul intern brut.
- Înființarea unui compartiment la nivelul ministerului de resort care să sprijine și să consilieze profesioniștii liberali în demersul acestora de a iniția o afacere pe cont propriu.
- Conceperea și implementarea unor programe guvernamentale în baza cărora băncile și instituțiile de credit să acorde profesioniștilor liberali facilități de credit în condiții preferențiale și în baza unei proceduri simplificate, astfel încât aceștia să se simtă încurajați să profeseze în mod independent, având garanția financiară a unor surse de finanțare atrase în condiții avantajoase.
- Conceperea și aplicarea unei politici publice similare celei practicate în Luxemburg, în baza căreia profesionistul liberal, care își desfășoară activitatea sub formă de persoană fizică independentă sau sub o altă formă de auto-angajare, să poată beneficia de sprijin financiar sub formă de șomaj în situația în care devine temporar indisponibil pentru a-și exercita profesia.
- Întrucât majoritatea profesiilor liberale presupun efectuarea unui stagiu anterior dobândirii dreptului de exercitare a profesiei, se recomandă conceperea unei politici fiscale de încurajare a profesioniștilor liberali să asigure perioada de stagiu pentru un număr cât mai mare de absolvenți ai universităților de profil, urmând modelul facilităților fiscale acordate în prezent pentru societățile comerciale care angajează proaspăt absolvenți în domeniul IT.

6. Bibliografie

Buckley, J.W. & Buckley, M.H. (1974). *The Accounting Profession*, Los Angeles, Ed. Melville;

Comisia Europeană (CE). 2005. „*Directive 2005/36/EC – Evaluation of the Professional Qualifications Directive.*” CE.

http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/docs/news/20110706-evaluation-directive-200536ec_en.pdf;

Comisia Europeană (CE). 2006. „*Directive 2006/123/EC – Services on the Internal Market.*” CE.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0123&from=EN>;

Comisia Europeană (CE). 2012. „*Planul de acțiune Antreprenariat 2020.*” CE.

http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/action-plan/index_en.htm;

Comisia Europeană (CE). 2014. „*Action lines for bolstering the business of liberal professions.*” CE.

http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/we-work-for/liberal-professions/index_en.htm;

Comitetul Economic și Social European (CESC). 2014. „*The State of Liberal Professions Concerning their Functions and Relevance to European Civil Society.*” CESE.

<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.events-and-activities-liberal-professions-study-study.32511>;

Comitetul Economic și Social European (CESE). 2014. „*Rolul și viitorul profesiilor liberale în societatea civilă europeană a anului 2020.*” CESE.

<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.int-opinions.25755>;

Consiliul European al Profesiilor Liberale (CEPLIS). 2007. „*Common Values of the Liberal Professions in the European Union.*” CEPLIS.

<http://www.ceplis.org/ckfinder/userfiles/files/Common-Values-Liberal-Professions-European-Union-2007.pdf>;

Consiliul European al Profesiilor Liberale (CEPLIS). 2014. „*Common Values of the Liberal Professions in the European Union - Revised Version.*” CEPLIS.

<http://www.ceplis.org/ckfinder/userfiles/files/Common-Values-en.pdf>;

Consiliul European al Profesiilor Liberale (CEPLIS). 2015. „*CEPLIS Info Kit.*” CEPLIS.

<http://www.ceplis.org/ckfinder/userfiles/files/ceplis-en.pdf>;

Curtea Europeană de Justiție. 2001. *Comunicat de Presă Nr. 50/2011*. ECJ.

<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-05/cp110050en.pdf>;

EUROCADRES. 2013. „*Research study on the situation of self-employed women with professional and managerial tasks in Europe and their organisation and representation.*” EUROCADRES.

<http://www.eurocadres.org/spip.php?article484>;

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE). 2014. „Focus on Inequality and Growth.” OCDE. - <http://www.OCDE.org/social/Focus-Inequality-and-Growth-2014.pdf>;

Parlamentul European (PE). 2013. „Social protection rights of economically dependent self-employed workers.” PE. - <http://bookshop.europa.eu/en/social-protection-rights-of-economically-dependent-self-employed-workers-pbBA3013643/>;

Parlamentul României. 1995. *Legea Nr. 361/1995 – Legea notarilor publici și a activității notariale, republicată în anul 2014.* - http://www.avocatnet.ro/content/articles/id_37654/Legea-nr-36-1995-a-notarilor-publici-si-a-activitatii-notariale-republicata-la-18-iunie-2014.html;

Parlamentul României. 1995. *Legea Nr. 51/1995 – Legea profesiei de avocat, republicată în anul 2011.* http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_profesiei_avocat.php;

Parlamentul României. 2001. *Legea Nr. 184/2001 – Legea privind organizarea și exercitarea profesiei de arhitect.* - http://www.dreptonline.ro/legislatie/lege_arhitecti.php;

Parlamentul României. 2003. *Legea Nr. 573/2003 privind Codul Fiscal cu modificările și completările ulterioare.* - <http://legeaz.net/legea-571-2003-cod-fiscal/>;

Parlamentul României. 2004. *Legea Nr. 308/2004 – Legea privind exercitarea profesiei de medic dentist, precum și înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor Dentiști din România.* <http://www.lex.ro/Legea-308-2004-43568.aspx>;

Parlamentul României. 2004. *Legea Nr. 308/2004 – Legea privind modificarea și completarea Legii Nr. 184/2001 privind organizarea și exercitarea profesiei de arhitect.* <http://lege5.ro/Gratuit/gu3domzz/legea-nr-43-2004-pentru-modificarea-si-completarea-legii-nr-184-2001-privind-organizarea-si-exercitarea-profesiei-de-arhitect>;

Parlamentul României. 2006. *Legea Nr. 95/2006 – Legea reformei în sănătate.* <http://legeaz.net/legea-95-2006/>;

Parlamentul României. 2008. *Legea Nr. 266/2008 – Legea farmaciei.* http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_farmaciei_266_2008.php;

Parlamentul României. 2009. *Legea Nr. 236/2009 – Legea privind modificarea și completarea Legii Farmaciei Nr. 266/2008.* <http://lege5.ro/Gratuit/gezdkobxgy/legea-nr-236-2009-pentru-modificarea-si-completarea-legii-farmaciei-nr-266-2008>;

Perks, R.W. 1993. *Accounting and Society*, Londra, Ed. Chapman & Hall;

Visky, K. 1977. *Geistige Arbeit und die „Artes Liberales“ in den Quellen des Römischen Rechts*, Budapesta.

Colectiv de cercetare:

Mihai Marian CIOC
Andreea BUNEA
Oana Cătălina ȚĂPURICĂ
Florin TACHE

noiembrie 2015
